

Milžiniškas „Draugo“ vaidmuo politinėje srityje

Romualdas Kriaučiūnas

Per šimtą metų „Draugas“ liko ištikimas savo pradinei misijai – informuoti ir formuoti savo skaitytojus katalikiškoje ir tautiškoje dvasioje. Tačiau tuo nebuvo ribojamasi, nes gyvenimas statė savo reikalavimus ir uždavinius. Nuo pirmojo numerio, išleisto 1909-07-12 Wilkes Barre, PA, „Draugo“ leidėjams ypač rūpėjo savo tautiečių dvasiniai ir tautiniai reikalai ir Lietuvos, kur buvo likę artimieji, likimas. Galima teigti, kad Leonardo Šimučio „Draugas“ ypač rūpinosi Lietuvos kultūrine ir politine padėtimi. Prarasta Lietuvos nepriklausomybė ir po to sekęs Antrasis pasaulinis karas „Draugą“ tiesiog pastūmėjo į vadovaujančios žiniasklaidos vaid-

▲ Dr. Romualdas Kriaučiūnas. 1983 m.

menį pateikiant politinius įvykius ir juos interpretuojant. 1940 m. per Amerikos lietuvių Romos katalikų federacijos suvažiavimą buvo įkurta Amerikos lietuvių taryba (ALT). Jos tikslas buvo vienyti visas Amerikos lietuvių demokratines jėgas, ginti ir saugoti JAV nepriklausomybę, pagrindines žmogaus teises ir siekti Lietuvos nepriklausomybės. Taip pat buvo siekiama teikti moralinę ir materialinę pagalbą Lietuvai, skleisti apie ją JAV visuomenei teisingą informaciją. Pirmuoju ALT tarybos pirmininku buvo išrinktas „Draugo“ vyriausiasis redaktorius Leonardas Šimutis ir tose pareigose išbuvo net 25 metus – iki 1965 metų.

ALT palaikė ir palaiko ryšius su JAV valstybinėmis įstaigomis, Atstovų rūmų ir Senato nariais, padėjo naujiems lietuvių emigrantams įsikurti JAV. Tarybos iniciatyva pabėgusiems nuo okupantų lietuviams šelpti 1944 m. buvo įkurtas Bendrasis Amerikos lietuvių fondas (BALF). Taryba New York mieste įkūrė ir išlaikė Amerikos lietuvių informacijos centrą. Bendradarbiavo su Vyriausioju Lietuvos išlaisvinimo komitetu ir jį rėmė. ALT sudaro atstovai iš try-

likos lietuviškų organizacijų. Jų tarpe gražiai atstovaujamas katalikų sparnas, į kurį įeina Amerikos lietuvių katalikų federacija, Lietuvių katalikų susivienijimas Amerikoje (neseniai susiliejęs su kita katalikiška organizacija), Amerikos lietuvių Romos katalikų moterų sąjunga, Lietuvos vyčiai ir Amerikos lietuvių krikščionių demokratų sąjunga. „Draugas“ visoms ALT pastangoms buvo ne tik prieinamas, bet tiesiog ėmėsi propagavimo ir vadovavimo vaidmens. Tai buvo lengva atlikti, nes pačiam „Draugui“ sėkmingai vadovavo vyriausias redaktorius Leonardas Šimutis.

Paminėtina keletas ALT veiklos pastangų. Nuo 1951 m. „Amerikos balsas“ pradėjo transliuoti laidas Lietuvai. JAV Kongrese 1953 m. buvo sudarytas Kersten komitetas tirti Pabaltijo kraštų okupacijos aplinkybes. ALT atstovai dalyvavo Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos konferencijose ir pasitarimuose. Nuo 1961 m. ALT nariai atstovauja lietuviams Jungtiniame Amerikos baltų tautiniame komitete. ALT iniciatyva 1990 m. vasario 16 d. JAV prezidentas George Bush paskelbė atsisaukimą dėl Lietuvos nepriklausomybės dienos. Po 1990 m. Taryba ir kiti lietuvių telkiniai rūpinosi, kad Lietuva būtų priimta į NATO. Visi čia išvardinti atsiekimai buvo plačiai aprašomi bei propaguojami „Draugo“ dienraštyje. Niekada nežinosime, kas būtų iš tų visų ALT pastangų buvę, jeigu ne lietuviškoji žiniasklaida su „Draugu“ priešakyje.

„Draugas“ skatino šalpą savo gimtajam kraštui, kai 1918 m. Lietuva atgavo nepriklausomybę. Jis rėmė Lietuvos laisvės kovas, skatino pirkti atsikuriančios valstybės paskolos lakštus. Pirmosios emigracijos bangos pastangomis JAV buvo įkurta daugiau kaip 130 lietuviškų parapijų, prie parapijų įsteigtos mokyklos, įkurtos organizacijos, įvairūs klubai. Taip pat pastatyta ligoninės, senelių globos namai. Antrajam pasauliniam karui pasibaigus į JAV atvyko nauja emigrantų banga, taip vadinamoji antroji banga. Būdami geriau išsimokslinę naujai atvykusieji ryškiai pakėlė išeivijos kultūrinį lygį. Pagyvėjo spauda, padaugėjo leidžiamų knygų. Buvo įkurta Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, o atskiruose kraštuose, įskaičiuojant ir JAV 1951 m., įsisteigė kraštų Lietuvių Bendruomenės. Išbujojusi veikla apėmė kultūros kongresus, šokių ir dainų šventes, mokslo ir kūrybos simpoziumus, jaunimo stovyklas, lituanistines mokyklas ir t.t.

Laikui bėgant JAV LB Taryba nutarė imtis formalios Lietuvos laisvinimo veiklos ir tam buvo įsteigta Visuomeninių reikalų taryba. Jos pirmuoju pirmininku buvo Algimantas Gečys. Buvo palaikomi glaudūs ryšiai su JAV Kongreso atstovais, amerikiečių laikraščių redakcijomis. Vasario 16-osios ir Tragiškojo birželio sukakčių progomis kalbėtojais bei svečiais buvo kviečiami įtakingi amerikiečiai. Buvo priimamos rezoliucijos, kurios vėliau buvo spausdinamos

JAV Kongreso leidinyje.

Tautos išlikimo rūpesčiai buvo dideli ir nesibaigiantys. Reikėjo rūpintis Lietuvos diplomatinio atstovavimo tąsa. Palaikyti glaudūs santykiai su JAV administracija ir Kongresu. Surastos lėšos Lietuvos diplomatinei tarnybai išlaikyti. Neužmirštas rūpestis politiniais kalniais ir kartu dirbta su tarptautinėmis žmogaus teisių organizacijomis. Dalyvauta tarptautinėse konferencijose. Apie visa tai plačiau ir išsamiau galima rasti Algimanto Gečio straipsnyje, tilpusiame knygoje „JAV LB penki dešimtmečiai, 1951-2002, Auksinis jubiliejus“, išleistoje JAV Lietuvių Bendruomenės krašto valdybos 2003 m. Vilniuje.

Kitoje knygoje – „Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, 1949-2003“ (sudarytoja Vitalija Stravinskienė, Artlora, Vilnius, 2004, psl. 228-236) galima plačiau pasiskaityti apie jau minėtus įvykius. Ten pabrėžiama, jog politinį darbą įvairiomis progomis dirbo visos lietuviškos apylinkės. Tos pastangos nuolat būdavo aprašomos „Drauge“ ir kitoje spaudoje. JAV LB Visuomeninių reikalų taryba rengė politines konferencijas. Vienas iš numatytų uždavinių buvo paruošti naujus LB politinės veiklos aktyvistus, kurie tęstų Lietuvos laisvinimą. Išaugęs būrys visuomenininkų Lietuvai ypač padėjo 1988-1991 metais kovojant už laisvę. Tuo pačiu buvo spaudžiami JAV Valstybės departamento pareigūnai palankiau žiūrėti į Lietuvos kovą. „Kiek vėliau, vis labiau ryškėjant realioms Lietuvos laisvės galimybėms, Washingtone ne kartą buvo surengtos keliatūkstantinės lietuvių demonstracijos Lietuvos siekiams palaikyti. Panašios demonstracijos buvo surengtos ir kituose didesniuose lietuviškuose telkiniuose. Demonstracijos, organizuotos parašų rinkimo akcijos, rezoliucijų priėmimas ir kiti JAV LB (ir kitų veiksmų) darbai, be abejo, darė įtakos greitesniam JAV apsisprendimui pripažinti Lietuvą *de facto* ir *de jure*“ (psl.232). „Drauge“ pasiskaičius apie tokias būsimas demonstracijas Detroit mieste teko jose ir man dalyvauti. Ten tuo metu kaip tik lankėsi JAV prezidentas George Bush. Vėliau spaudoje skaitėme reportažą, kur prezidentas, iš viešbučio pro langą matydamas minią su trispalvėmis, savo patarėjo paklauses, ko tie žmonės nori. Jo padėjėjas jam paaiškines, kad ten lietuviai reikalauja laisvės Lietuvai ir dar pridėjęs: „Pone presidente, ir aš ten norėčiau būti, bet man tai padaryti trukdo mano buvimas su jumis“.

1995 metais buvo įkurta Lietuvos Respublikos Seimo narių ir JAV LB atstovų komisija, kuri norėjo suartinti Amerikos lietuvius su tauta Lietuvoje. Norėta padėti jai savo politine patirtimi, žiniomis stiprinti jauną valstybę ir jos demokratiją, keistis mokslinė, kultūrinė ir kitokia informacija. Komisija darbą pradėjo parengdama „Integralios tautos“ dokumentą, apimančią visus lietuvius pasaulyje ir skatinantį juos dirbti lietuvių tautai ir Lietuvai. Per visą veiklos

laikotarpį komisija priėmė daugiau kaip 130 rezoliucijų. Apie visą šią veiklą, posėdžių aprašymus „Draugas“ plačiai ir išsamiai informavimo savo skaitytojus. Daug kalbėta ir ne mažiau rašyta ir teberašoma apie dvigubos pilietybės padėtį ir galimas išeitis. Ir čia „Draugas“ daug pasitarnavo suteikdamas informaciją ir tribūną įvairių nuomonių pareiškimams.

Visose ALT, JAV LB ir daugelio kitų organizacijų pastangose „Draugas“ atliko žadintojo, puoselėtojo, skatintojo ir informatoriaus rolę. Daug vietos ir laiko buvo pašvęsta įvairių politinių bei kultūrinių įvykių aprašymams, lėšų telkimui, peticijų propagavimui. Buvo skelbiami suvažiavimai, konferencijos, kviečiami visi lietuviai prisidėti ir padėti. Po jų spaudoje mirgėjo aprašymai, nuotraukos, priimtose rezoliucijos. Reiktų manyti, kad šioje plačioje veikloje galėjo būti priešingų nuomonių ar net aštresnių nesutarimų. Jei jų atsirasdavo, jie būdavo kultūringai išsakomi, su noru viską taikiai išspręsti. „Draugo“ pozicija buvo šviesi-tiesi, palaikanti Katalikų Bažnyčios mokymą ir lietuvių tautos interesus. Gal ir atsirasdavo skirtingų nuomonių ne tiek užimamos linijos atveju, kiek priemonėse ir sprendimų įgyvendinime.

Per daugelį metų „Draugas“ labai daug prisidėjo kaip autoritetingas katalikų dvasininkų vadovaujamas laikraštis, išlaikęs reikiamą pagarbą ir autoritetą. Redagavimą perėmus Leonardui Šimučiui „Draugo“ vaidmuo politiniuose reikaluose, liečiančiuose Lietuvos netektis ir jos interesus, suintensyvėjo. Vyriausiasis redaktorius tuo pačiu metu ir ilgą laiką taip pat vadovavo Amerikos lietuvių tarybai. Tai buvo tikra partnerystė. Kad ši partnerystė išliko, rodo faktas, kad dabartinio „Draugo“ leidėjo – Lietuvių katalikų spaudos draugijos – tarybos pirmininkas yra Saulius Kuprys. Tuo pačiu metu jis nuo 2000 metų vadovauja ir Amerikos lietuvių tarybai. Ar ne įdomus istorijos pasikartojimas?!

Negrįžtamai tekėjo laikas, rutuliojosi politiniai, istorinio lygmens įvykiai. Visa tai susėmė „Draugo“ puslapiai. „Draugas“ įvykius ne tik aprašė, bet juos ir veikė. Politiniai įvykiai ir „Draugas“ – tai tarsi dvi neatskiriamos visumos pusės. Niekada nežinosime, kaip viskas būtų išsirutulioję be „Draugo“, bet galima teigti, kad jo dėka viskas vyko daug sklandžiau.